

08
25

Sayı: 8

SHURA GÜNDEM

Kömür Bölgeleri İçin Adil Dönüşüm

Türkiye'nin elektrik ihtiyacına yönelik maden faaliyetlerine, meralar, ormanlar ve zeytinlikleri kapsayan alanlarda izin verilmesini veya izin sürecinin kolaylaştırılmasını öngören yasa, Temmuz 2025'te kabul edildi. Yasanın yürürlüğe girmesi, çevre ve sağlık etkilerinin yanı sıra tarım ve turizm gibi sektörlerde yaratabileceği olumsuzluklar nedeniyle kamuoyunda ciddi tepkiyle karşılandı. Bununla birlikte, özellikle madencilik faaliyetlerinin bazı bölgelerde istihdam ve yerel ekonomi açısından taşıdığı önem de tartışmaların bir diğer boyutunu oluşturdu.

Türkiye'nin net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda enerji üretiminde fosil yakıtlardan uzaklaşması, özellikle kömürden kademeli çıkışı planlaması gerekiyor. Bu nedenle, kömür madenciliği gibi yüksek emisyonlu faaliyetlere yeni alanlar açılması, tarımsal üretime, kırsal geçime ve biyoçeşitliliğe zarar verme riski taşıması açısından hem çevresel sürdürülebilirlik hem de adil dönüşüm ilkeleriyle çelişiyor.

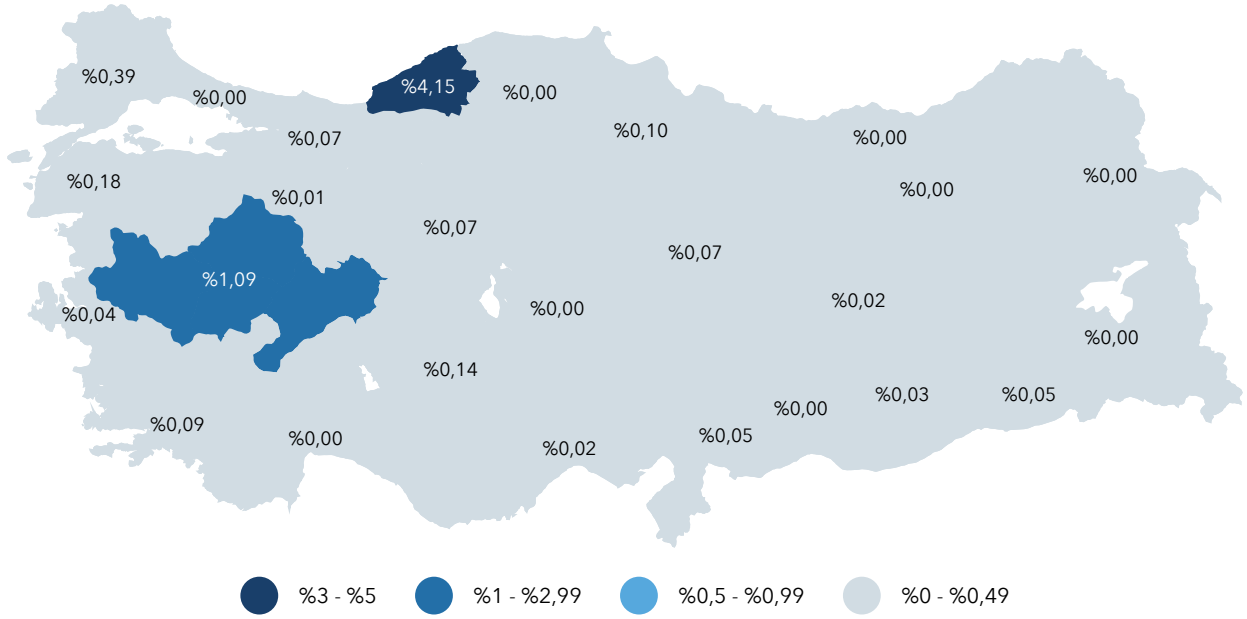
Öte yandan, kömürden çıkış sürecinde bu sektörden geçimini sağlayan emekçilerin, yerel halkın ve kırsal ekonominin korunması, adil bir dönüşümün vazgeçilmez bir parçası. Enerji dönüşümünün sosyal boyutunun göz ardı edilmemesi; istihdam olanaklarının dönüştürülmesi, gelir kaybı riskinin önlenmesi ve sosyal hakların güvence altına alınması, enerji dönüşümü politikalarının temel unsurları arasında yer almalı.

Kömür madenciliği Türkiye'de nerelerde istihdam sağlıyor?

Türkiye'de kömür madenciliğinde yaklaşık **40 bin kişi** çalışıyor. Bu sayı 16 milyon kişiyi aşan toplam istihdamın çok küçük bir bölümünü (**%0,2**) oluşturuyor. Ancak, bazı bölgelerde kömür madenciliği yerel ekonomi ve istihdam açısından kritik bir rol oynuyor. Örneğin:

- **Zonguldak-Karabük-Bartın** bölgesinde istihdam edilenlerin **%4'ten fazlası**,
- **Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak** bölgesinde ise **%1'den fazlası** kömür madenlerinde çalışıyor.

Türkiye’de kömür madenciliği istihdamının yoğunlaştığı bölgeler

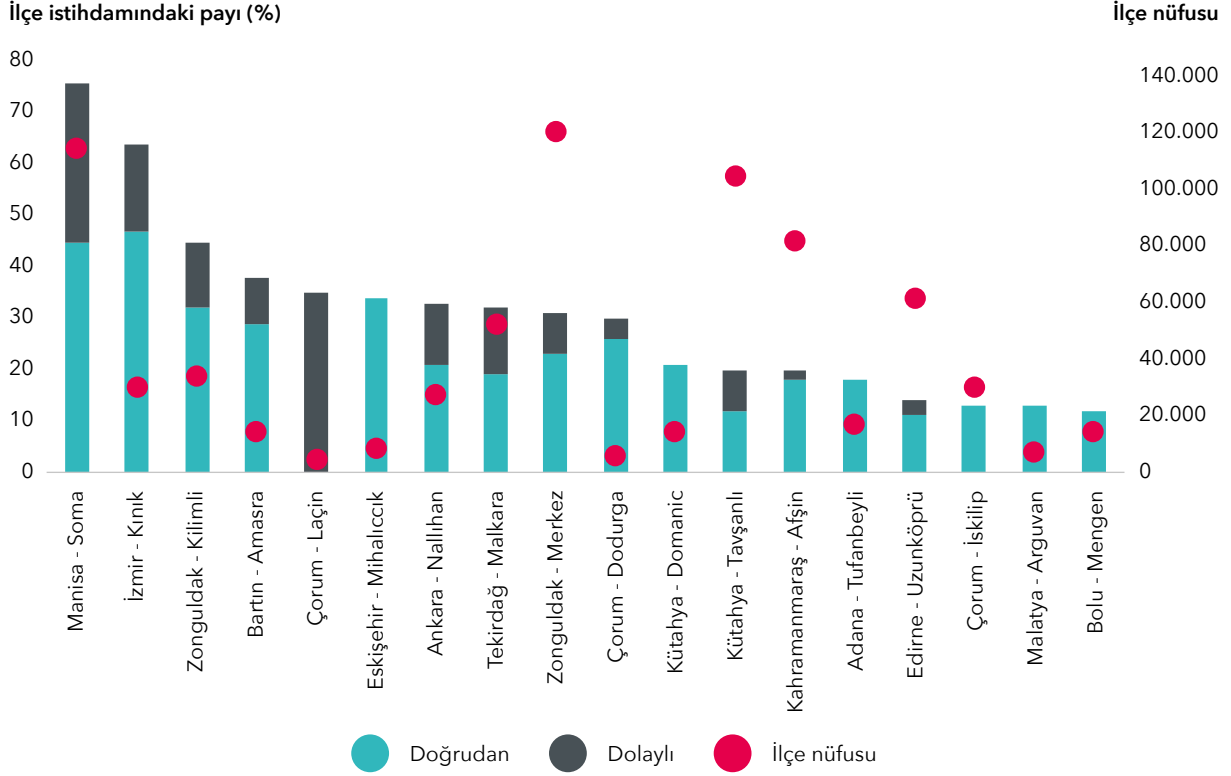

Kaynak: SHURA, 2024 ([Adil Dönüşüm ve Bölgesel İstihdam: Türkiye İçin Politika Seçenekleri](#))

İlçe düzeyinde bakıldığında, kömür madenciliğinin doğrudan ve dolaylı (tedarik ve satış zincirleri ile çalışanların talep ettiği hizmetlerle birlikte) olarak **yerel istihdamın %10'unu aştığı 20'ye yakın ilçe** bulunuyor. Bu ilçelerin önemli bir bölümü, yukarıda belirtilen iki bölgeye ek olarak İzmir, Çorum, Eskişehir, Ankara, Kahramanmaraş, Adana, Edirne, Malatya, Bolu illerinde bulunuyor. İlçe düzeyinde öne çıkanlar:

- Yüksek nüfusu ve istihdam yoğunluğu bakımından: **Manisa-Soma, Zonguldak Merkez, Tekirdağ Malkara, Kahramanmaraş-Afşin ve Kütahya-Tavşanlı.**
- Düşük nüfuslu ancak kömür madenciliğinin toplam istihdamdaki payı yüksek olan: **İzmir-Kınık, Zonguldak-Kilimli, Bartın-Amasra, Çorum-Laçın, Eskişehir-Mihalıççık, Ankara-Nallıhan, Çorum-Dodurga ve Kütahya-Domaniç.**

Kömür madenciliğindeki doğrudan ve dolaylı istihdamın toplam istihdamdan en yüksek payı aldığı ilçeler ve nüfusları

Kaynak: SHURA, 2024 ([Adil Dönüşüm ve Bölgesel İstihdam: Türkiye İçin Politika Seçenekleri](#)); TÜİK nüfus istatistikleri

*Dolaylı etkiler yalnız maden işletmelerine mal ve hizmet tedarik eden işletmelerdeki istihdamın ilgili bölümünü kapsamaktadır. Maden işletmesinin satış yaptığı işletmelerdeki istihdam ve çalışanlara hizmet sunan işletmelerdeki istihdam da dahil edilirse dolaylı istihdam etkisi daha yüksek olacaktır.

Yeşil dönüşüm sürecinde kömür madenciliği bölgelerinde istihdam kayıplarını en aza indirmek için ne yapılabilir?

Zorlu çalışma koşullarına rağmen kömür madenciliği, Türkiye ortalamasının 1,4 katı düzeyinde ücret, güvenceli istihdam ve nispeten yüksek sendikalılık oranı sunuyor. Dolayısıyla, dönüşüm sürecinde hak kaybı olmaması, çalışanların ve ailelerinin yaşam standardının korunması için özel programlar geliştirilmesi gerekiyor.

1. Beceri dönüşümü ve işe yerleştirme programları

Faaliyetini durduracak işletmelerde çalışanların farklı sektörlerde istihdamını kolaylaştırmak için beceri dönüşümü programları tasarlanmalı. Bu programların etkinliğini artırmak için:

- Çalışma çağındaki nüfusa öncelik verilmeli.
- Düşük eğitilmiş çalışanlar için özel programlar geliştirilmeli.
- Bağımlı nüfus da göz önüne alınmalı ve işsizliğe karşı sosyal koruma programlarıyla eşgüdüm sağlanmalı.
- Kömür bölgeleri için beceri dönüşümü, bölgesel kalkınma programları ile birlikte ele alınmalı.

2. Bölgesel ekonomik çeşitliliği artıran politikalar

Kömür madenciliği ve bağlantılı faaliyetlerin yoğunlaştığı bölgelerde yeni istihdam alanlarını geliştirici programlar tasarlanabilir. Bu programların etkinliğini artırmak için:

- Bölgesel kalkınma için planlama yapılmalı ve bölgesel destekler tasarlanmalı.
- Maden bağımlılığı yüksek ilçelerde alternatif sektörler teşvik edilmeli.
- Özellikle imalat sanayi gibi beceri eşleşmesi yüksek sektörlerde özel istihdam teşvikleri sağlanmalı.
- Bölgesel destek programları uzun vadeli dönüşüm perspektifiyle planlanmalı.

3. Sosyal destek programları

Kömür ve linyit madenciliğinde, eğitim düzeyi düşük ve 45 yaşını geçmiş çalışanlar yüksek işsizlik riski ile karşılaşabilir. Risk grubu çalışanların yoğun, bağımlı nüfusun ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgelerde destekleyici sosyal destek programları tasarlanmalı.

- Özellikle 45 yaş üstü ve düşük eğitilmiş çalışanlara yönelik erken emeklilik programları devreye alınmalı.
- 45-60 yaş grubu için erken emekliliğe ek olarak yeniden eğitim ve işe yerleştirme programlarına katılım seçeneği sunulmalı.
- Sosyal destek programları bağımlı aile bireylerini de kapsamalı.

Kömür bölgelerinde adil dönüşümü mümkün kılmak için...

- **Beceri dönüşümü ve bölgesel ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ile istihdam artırılmalı; yeniden istihdamı güç olanlar içinse destekleyici politikalar bölgelerle ilişkilendirilerek tasarlanmalı.** Bu kapsamda özellikle istihdam teşvikleri, eğitim programları, erken emeklilik ve diğer sosyal desteklere yönelik olarak ETS gelirleri ve uluslararası işbirlikleri dahil olmak üzere finansal kaynakların geliştirilmesi önem taşıyor.
- **İstihdamın bölgesel boyutunun, sürdürülebilir kalkınmayı odağına alan bütüncül bir planlama aşamasından başlayarak geçiş sürecinin tüm aşamalarının bir parçası olması gerekiyor.** Bu kapsamda merkezi kamu kurumları ile birlikte yerel yönetimler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, işveren kuruluşları ve sendikalar kadar dönüşümün itici gücü olan ihracatçı ve büyük ölçekli firmalar da değer zincirleri boyunca sorumluluk almalı.

SHURA'dan Not:

Enerji güvenliği kadar ekosistemlerin ve toplumun bütünlüğünün korunması da uzun vadeli kalkınma açısından kritik öneme sahip. Türkiye'nin iklim hedefleri doğrultusunda enerji dönüşümünü gerçekleştirmesi, doğal varlıkların korunması ve yerel kalkınmanın desteklenmesiyle birlikte ele alınmalı. Zeytinlikler ve ormanlık alanlar gibi ekolojik açıdan hassas bölgelerde madencilik faaliyetlerinin yaygınlaştırılması hem biyoçeşitliliği hem de kırsal geçim kaynaklarını riske atabilir. Bu nedenle, Türkiye'nin enerji dönüşümü politikalarında adil, katılımcı ve doğaya duyarlı bir yaklaşım benimsemesi hem sosyal uyumu güçlendirmek hem de sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek açısından temel bir gereklilik.